

at denne bog har givet os muligheder for at vurdere et stort billedmateriale kritisk, både når det gælder personer og begivenheder, og når det drejer sig om noget så uhåndgribeligt som »ånden fra 48«.

Hans H. Fussing.

I den værdifulde Serie Bibliotheca Norvegiæ sacræ er som Bind XVIII ved nu afdøde Provst Anders Nilssen blevet udgivet en Biografi af en ejendommelig Skikkelse i det 18. Aarhundredes dansk-norske Kirkehistorie *Biskop Eyler Hagerup 1685—1783* (Oslo 1951). Hagerup blev især bekendt ved i sin Præstetid i Kværnæs som fremtrædende Medlem af »Syvstjernen« sammen med Thomas v. Westen og andre at arbejde for kirkefornyende Tendenser. Senere var han Sognepræst i Kallundborg 1715—27, men forflyttedes derpaa til Trondhjem, hvor han virkede til sin Død først som Lector theologiæ, siden (fra 1731) som Biskop. Den historiske Dom over Hagerup er i nyere Tid især blevet formet af Ludvig Daae, der i sin *Trondhjems geistlige Historie* (1863) S. 151 ff. under en Skildring af et Sammenstød mellem ham og den humanistisk prægede Rektor i Trondhjem Benjamin Dass ensidigt tog den sidstnævntes Parti.

Der kunde da være Grund nok til gennem fornyede Undersøgelser at faa et mere nuanceret Helhedsbillede frem. Det er denne Opgave, Anders Nilssen har stillet sig. Den nye Biografi af Eiler Hagerup, hvorved Forf. oprindelig erhvervede sig H. M. Kongens Guldmedaille, men som først nu efter hans Død i høj Alder har kunnet udsendes som et posthumt Skrift, er et flittigt og — som det synes — omhyggeligt Arbejde. Særlig hviler det paa omfattende Studier i Trondhjem Bispearkiv, specielt af Bispeembedets Kopi- og Visitatsprotokoller. Gennem en Analyse af Hagerups Indsats paa en lang Række forskellige Omraader, Stiftsadministrationen, Skolevæsenet, baade det højere og lavere, Katekisation, Kirkedisciplin, Fattigforsorg etc. er det lykkedes Forf., overalt støttet til solide Kendsgerninger, at begrunde en ny Opfattelse af Hagerup som en meget dygtig, nidkær og betydelig Kirkemand. Hans Resultater gør et tillidvækkende Indtryk, og der kan næppe være Tvivl om, at Billedet af Eiler Hagerup i Fremtidens kirkehistoriske Fremstillinger vil komme til at bære andre Træk end hos Daae.

Paa en Del Punkter lader der sig dog indvende adskilligt mod den foreliggende Bog. Den gør i alt for høj Grad Indtryk af at være en blot Materialsamling, ikke en afrundet Behandling.

Ganske særlig gælder det det meget vidtløftige Kapitel om Hagerups Visitatsrejser (S. 152—207), der fremtræder halvt som en Udgave af Kildestof og i Virkeligheden ganske sprænger Rammerne for en biografisk Fremstilling. En Mangel er det endvidere, at Forf. i for ringe Grad indlader sig paa at tegne den almindelige kirkehistoriske Baggrund for Hagerups Standpunkt og Gerning og forøvrigt næppe er helt sikker i Bestemmelsen af de enkelte Retningers og Typers Karakteristika. Han synes saaledes for tilbøjelig til ensidigt at fortolke Hagerup som »Pietist«, medens han dog oprindelig vist var nok saa meget paavirket fra »den engelske Retning«, der spillede en saa betydelig Rolle herhjemme ved Overgangen til det 18. Aarhundrede.

I sidstnævnte Henseende vilde det have været ønskeligt, om Forf. af Selvsyn havde gjort sig bekendt med Hagerups tre første litterære Arbejder, Oversættelser fra 1715—27 af Skrifter af en tysk »Præpietist« (Georg Grabow) og af to Englændere (den ene af dem ingen ringere end den berømte Richard Baxter). Det virker unægteligt paafaldende, at en Forf., der vil skrive en Monografi som den her omhandlede, lader sig nøje med et overfladisk Andenhaandskendskab til saa vigtige Kilder (S. 31, 115).

Ligeledes er det mærkeligt, at Forf. ikke har benyttet en kort, men ingenlunde betydningsløs Selvbiografi af Hagerup. Det er nemlig urigtigt, hvad der siges S. 13: »noen selvbiografi etterlot han seg ikke«. Allerede den af Forf. saa haardt angrebne Ludvig Daae har dog gjort opmærksom paa, at Litterærhistorikeren Albert Thura i Afskrift i sine »Valvæ apertæ« (Addit., 4^o, 205) har opbevaret en 1738 i Brevform affattet Autobiografi af Hagerup. Det havde da været bedre i paakommende Tilfælde at bygge paa denne end paa en sekundær Kilde som Erich Pontoppidans Annales.

Gennem Fortalen til et af de ovennævnte Smaaskrifter kastes der noget Lys over et Afsnit af Hagerups Liv, der ellers henligger i det dunkle, Kallundborgperioden. Det samme gælder Hagerups her heller ikke benyttede Afskedsprædiken i Kallundborg 31. Marts 1728 (Addit., 4^o, 586). Med Hensyn til Kilderne fra Bispetiden er der især Grund til at anke over, at Forf. ikke har underkastet det af Daae og Erichsen kun ufuldstændigt benyttede Brevstof i Ny kgl. Saml., Fol., 743 d og i Ledreborg, 4^o, 500 en fornyet Undersøgelse. Her findes meget af Vigtighed til Belysning af indre trondhjemske Forhold i Hagerups Bispetid. Heller ikke har han draget sig den samtidige Isak Schwartzkopfs værdifulde Karakteristik (Danske Saml. IV, 100) til Nytte, og hvad der i endnu højere Grad er beklageligt, ikke en Række vigtige Breve 1729—34

af fortroligt Indhold fra Hagerup til Hans Gram (i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101; heller ikke den trykte Udgave af Hans Grams Breve, 1907, synes han at kende). Adskillige lignende Mangler kunde anføres, og den foreliggende Biografi bliver da for saa vidt et Skoleeksempel paa, hvor utilfredsstillende det er, naar man ved Behandlingen af Emner fra den fælles dansk-norske Kirkehistorie mener det tilstrækkeligt, overvejende blot at bygge paa lokalt norsk Materiale og se bort fra det Kildestof, der findes i danske Samlinger.

Bjørn Kornerup.

Nutidens fint udviklede Teknik med Hensyn til Fremstilling af Reproduktioner af Haandskrifter og Aktstykker har allerede paa mange Maader sat dybe Spor — fra Danmark kan der saaledes mindes om de store Rækker med Gengivelser af islandske og orientalske Manuskripter. Nylig har man i Finland udsendt en lignende Serie *Codices medii aevi Finlandiae*, 1—2, 1952, under Præsidium af Finska historiska Samfundet og Redaktion af Professorerne Jalmari Jaakkola og Aarno Maliniemi samt Arkivraad John E. Roos.

Det første, meget svære, Bind indeholder *Registrum ecclesiae Aboensis*, den saakaldte »Svartbok«, en Kopibog beslægtet med den danske Avia Ripensis. Heri er indført Breve vedrørende Aabo Domkirke og dens Præbender. Bogen er anlagt ca. 1480 af den nidkære Domprovst, senere Biskop, Magnus Särkilax og fortsat et godt Stykke ind i det 16. Aarhundrede. Originalen findes nu i det svenske Rigsarkiv. Svartboken maa betegnes som en Hovedkilde til Oplysning om Finlands Historie i Middelalderen.

Andet Bind, der allerede i det væsentlige var bragt i Stand 1935, men hvis Udgivelse hindredes af to Krige og paafølgende Besværligheder, bringer *Codex Särkilahti (Codex Aboensis Skokloster)*. Det er en vigtig Diplomsamling grundlagt til personlig Efterretning for den ovennævnte Biskop Särkilax. Den danner for saa vidt et Supplement til den egentlige Codex Aboensis. I mange Aar hørte den hjemme paa Skokloster, men ogsaa den er nu havnet i det svenske Rigsarkiv.

Reproduktionerne af Teksterne i de gamle Codices er meget smukke og giver et naturtro Billede af Originalerne. Begge Bind er forsynede med knappe, men meget oplysende Indledninger af J. Jaakkola paa Latin, Finsk, Svensk og Engelsk. Baade af Hensyn til Forskningen og af Sikkerhedsgrunde glæder man sig over, at disse vigtige Diplomsamlinger nu paa en saa værdig Maade foreligger mangfoldiggjorte.

Bjørn Kornerup.